

Sygn. akt **III AUa 594/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Wiesława Stachowiak

Protokolant: Beata Tonak

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2023 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **E. L.**

przeciwko **Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.**

o wysokość emerytury policyjnej

na skutek apelacji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 15 lutego 2022 r. sygn. akt IV U 2356/19

oddala apelację.

	Wiesława Stachowiak	
--	---------------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18.07.2017 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych od 01.10.2017 r. ponownie ustalił wysokość emerytury **E. L.**. Decyzję wydano na podstawie art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18.02.1994r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej zwanej ustawą zaopatrzeniową) oraz na podstawie otrzymanej z IPN-u informacji nr (...) z dnia 01.06.2017 r. Wartość świadczenia została ustalona w następujący sposób: podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 4148,23 zł. Emerytura wynosi 61,57 % podstawy wymiaru, co daje kwotę 2554,07 zł. Ustalona wysokość emerytury jest wyższa od kwoty 2069,02 zł, tj. przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa ZUS-u, wobec tego wysokość emerytury ogranicza się do kwoty 2069,02 zł.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył E. L., domagając się jej zmiany przez przyznanie mu świadczenia emerytalnego w dotychczasowej wysokości, a także wnosząc o zasądzenie od organu na rzecz skarżącego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 15 lutego 2022r. w sprawie IV U 2356/19 Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 18.07.2017 r., nr ewid.: (...), w ten sposób, że od dnia 01.10.2017 r. przyznał wnioskodawcy E. L. prawo do emerytury policyjnej w wysokości obliczonej na zasadach ustalonych przed tym dniem, to jest z pominięciem art. 15c ustawy z dnia 18.02.1994r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, (...) Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, (...)Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zostało wydane w wyniku następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

Decyzją z 23.02.1998 r., nr (...), Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił ubezpieczonemu E. L. prawo do emerytury policyjnej od 01.02.1998 r. (data zwolnienia ze służby: 31.01.1998 r.).

Podstawę wymiaru emerytury stanowiła kwota 2058,88 zł. Emerytura z tytułu wysługi lat według zestawienia wyniosła 75% podstawy wymiaru (nie więcej niż 75% tej podstawy), tj. kwotę 1544,16 zł.

Wysokość świadczenia była zmieniana lub waloryzowana kolejnymi decyzjami.

Decyzją z 27.02.2017 r. emerytura została zwaloryzowana. Po waloryzacji, tj. od 01.03.2017 r., wyniosła 3318,58 zł. Podstawa wymiaru emerytury po waloryzacji wyniosła 4148,23 zł.

Na 01.10.2017 r. pozwany organ rentowy ustalił ubezpieczonemu wysługę lat w następujący sposób:

- służba: 14 lat, 10 miesięcy i 15 dni, w tym:
- (...) od 28.09.1967 r. do 27.09.1969;.
- służba w (...) od 01.08.1990 r. do 31.01.1998 r.;
- służba w Policji od 01.12.1969 do 15.07.1970 r.;
- służba w Policji od 01.02.1978 r. do 31.10.1982 r.
- zwiększenie po 0,5% za rok służby od 17.12.1990 r. do 15.12.1997 r., 7 lat;
- składkowe jak służba po 2,6%; 7 lat, 5 miesięcy, 29 dni;
- okresy określone w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, liczone po 0%: od 01.11.1982r. do 31.07.1990 r. tj. 7 lat, 9 miesięcy.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w P. – wystawił informację o przebiegu służby z 01.06.2017 r., nr (...), w której podał na podstawie posiadanych akt osobowych ubezpieczonego, że ubezpieczony w okresie od 01.11.1982 r. do 31.07.1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Na powyższej informacji oparto zaskarżoną decyzję.

Przebieg służby odwołującego się był następujący.

Od 01.12.1969 r. do 15.07.1970 r. wnioskodawca zajmował stanowisko referenta w KP K.. W 1970 r. wnioskodawca został zwolniony z MO na własną prośbę.

Od 01.02.1978 r. został ponownie przyjęty na stanowisko posterunkowego w MO w B..

W okresie od 08.06. do 17.09.1982 r. odbył kurs chorążych w (...) Ł..

Od 01.11.1982 r. został młodszym inspektorem Wydziału III WUSW Z..

W 1983 r. został inspektorem grupy (...) K..

W 1984 r. był inspektorem grupy II (...) K..

Od 1987 r. zajmował stanowisko starszego inspektora grupy II (...) K..

Od 01.08.1990 r. został przyjęty do (...). W służbie pozostawał do 1998 r.

W spornym okresie wnioskodawca był przydzielony do Wydziału II SB w K., gdzie był referentem w stopniu chorążego, a po ukończeniu studiów zaocznych w L. – podporucznikiem. Wnioskodawca zajmował się pozyskiwaniem informacji niejawnych na terenie województwa, a także ochroną granicy polskiej na obszarze od S. do S., ochroną zewnętrzną jednostek wojskowych.

Po pozytywnej weryfikacji w 1990 r. wnioskodawca przeszedł na służbę do Urzędu Ochrony Państwa, gdzie do emerytury (1998 r.) wykonywał dotychczasowe obowiązki, a dodatkowo pomagał w ochronie granicy przed nielegalnym przekraczaniem i przemytem towarów.

Wnioskodawca nie wykonywał żadnych czynności łamiących prawa lub naruszających wolności człowieka i obywatela.

Orzeczeniem z 28.01.1998 r., nr 17/98, Wojewódzka Komisja Lekarska MSWiA rozpoznała u ubezpieczonego chorobę zwyrodnieniową stawów, nadciśnienie tętnicze, cukrzycę typu II, przewlekły zespół bólowy korzeniowy L-K, neurastenię i orzekła całkowitą niezdolność do służby w (...). Zaliczono ubezpieczonego do trzeciej grupy inwalidzkiej.

Orzeczeniem z 13.03.2001 r., nr (...), Wojewódzka Komisja Lekarska MSWiA rozpoznała u ubezpieczonego chorobę zwyrodnieniową stawów, nadciśnienie tętnicze, cukrzycę typu II, przewlekły zespół bólowy korzeniowy L-K, neurastenię i orzekła całkowitą niezdolność do służby w (...). Zaliczono ubezpieczonego do trzeciej grupy inwalidzkiej. Inwalidztwo pozostaje w związku ze służbą.

Decyzją z 06.03.1998 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił ubezpieczonemu prawo do policyjnej renty inwalidzkiej od 01.02.1998 r. na podstawie orzeczenia zaliczającego ubezpieczonego do trzeciej grupy inwalidów pozostającej w związku ze służbą.

W oparciu o wyżej ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy wskazał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu było ustalenie, czy zaskarżoną decyzją prawidłowo ustalono wysokość emerytury wnioskodawcy od 01.10.2017 r., ograniczając ją do kwoty 2069,02 zł (przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa ZUS-u).

Obniżenia dokonano w oparciu o informację IPN-u nr (...) z 01.06.2017 r., zgodnie z którą w okresie od 01.11.1982 r. do 31.07.1990 r. ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa.

Kwestionując zaskarżoną decyzję, wnioskodawca skupił się na kwestii niezgodności przepisów, na podstawie których wydano decyzję, z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, ale też zwrócił uwagę na charakter i przebieg swojej służby.

Zdaniem Sądu Okręgowego, to właśnie ten ostatni argument, przy prawidłowej wykładni prawa materialnego, prowadzi do stwierdzenia, że zaskarżona decyzja jest błędna, co skutkować musi jej zmianą.

Sąd Okręgowy przytoczył następnie podstawę prawną wyroku, tj. art. 13a, 13b, 15c ust. 1-5 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej,

Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 723 ze zm.), § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18.10.2004 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1148 z późn. zm.), wskazując, że wątpliwości interpretacyjne budzi treść pojęcia „pełnienie służby na rzecz totalitarnego państwa”, użytego w art. 13b ust. 1 ustawy.

Sąd Okręgowy przytoczył treść uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16.09.2020 r., sygn. akt III UZP 1/20. Tezy Sądu Najwyższego wyrażone w tej uchwale, których puenta sprowadza się do wniosku, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa”, określone w wykładanym przepisie, powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka, Sąd Okręgowy w pełni podzielił.

Sąd Okręgowy wskazał także, że aktualne jest stanowisko przypomniane w uzasadnieniu uchwały, zgodnie z którym sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczącej ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza SB, nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez IPN, zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Związanie to obejmuje jedynie organ emerytalny, który przy wydawaniu decyzji musi kierować się danymi zawartymi w informacji o przebiegu służby. Ustalenia faktyczne i interpretacje prawne IPN-u nie mogą natomiast wiązać sądu – do którego wyłącznej kompetencji (kognicji) należy ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w przedmiocie prawa do emerytury policyjnej i jej wysokości oraz odpowiednia kwalifikacja prawna (subsumcja) ustalonych faktów.

Dokonując następnie subsumpcji ustaleń faktycznych przy ocenie prawnej charakteru służby, należy wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, w tym także indywidualne czyny ubezpieczonego oraz zweryfikować je pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu (art. 13b ust. 1 w związku z art. 13a ust. 1 ustawy z 18.02.1994 r.).

Na gruncie niniejszej sprawy powyższe rozstrzygnięcie oznacza, że sąd nie mógł oprzeć się bezkrytycznie na treści informacji nr 263923/2017z 01.06.2017 r., wystawionej przez IPN, lecz miał obowiązek oceny, czy ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, w rozumieniu art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, z zastosowaniem wszelkich zasad postępowania dowodowego w procesie cywilnym, w tym zasady swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i kontradiktoryjności procesu (art. 232 k.p.c.).

Okoliczności sprawy ustalono więc na podstawie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym dokumentacji personalnej ubezpieczonego oraz jego zeznań. Żaden z tych dowodów nie został zakwestionowany przez którąkolwiek ze stron. Skarżący nie kwestionował przebiegu służby wynikającego z dokumentacji, zwłaszcza w zakresie dat granicznych poszczególnych okresów oraz nazw i rodzajów komórek, w których odbywał służbę. Z kolei jego zeznania nie zostały zakwestionowane przez stronę pozwaną; nie zgłoszono też żadnych dalszych wniosków dowodowych na podważenie twierdzeń wnioskodawcy. Opierając się na analizie wszystkich zgromadzonych dokumentów i zeznań strony, ustalono dokładny przebieg służby ubezpieczonego oraz rodzaj i charakter wykonywanych przez niego czynności służbowych.

W uzasadnieniu powołanej uchwały Sądu Najwyższego stwierdzono, że brak związania sądu powszechnego treścią informacji o przebiegu służby nie zamyka procesu wykładni, lecz obliguje do wyjaśnienia pozostałych kwestii spornych, przede wszystkim znaczenia zwrotu „służby na rzecz totalitarnego państwa”.

Sąd Okręgowy stwierdził, że nie ma w zasadzie sporu co do przydziału wnioskodawcy do określonych formacji w konkretnych okresach. W 1969 r. wnioskodawca został przyjęty do MO i do 15.07.1970 r. zajmował stanowisko referenta w KP K.. W 1970r. z powodów rodzinnych został zwolniony z MO na własną prośbę. Do służby powrócił od

01.02.1978 r. na stanowisko posterunkowego w MO w B.. W okresie od 08.06. do 17.09.1982 r. odbył kurs chorążych w (...) w Ł.. Od 01.11.1982 r. był młodszym inspektorem Wydziału III WUSW Z., w 1983 r. został inspektorem grupy (...) K., a w 1984 r. – inspektorem grupy II (...) K.. Od 1987 r. zajmował stanowisko starszego inspektora grupy II (...) K., a od 01.08.1990 r. został przyjęty do (...), gdzie pracował do 1998 r. i przeszedł na emeryturę.

Kluczowe w niniejszej sprawie jest natomiast rozumienie służby „na rzecz totalitarnego państwa”. Wykładnia frazy „służba na rzecz totalitarnego państwa”, generalnie nie może sprowadzać się jedynie do sprawdzenia, czy osoba zainteresowana odbywała służbę w określonych instytucjach i formacjach, wymienionych w art. 13b.

Kierując się wytycznymi wyrażonymi w powołanej wyżej uchwale, należało przy ocenie sytuacji faktycznej i prawnej wnioskodawcy, mieć na względzie przebieg jego służby, by odpowiedzieć na pytanie, czy jakiegokolwiek jego działania prowadziły lub miały w zamierzeniu prowadzić do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.

Zdaniem Sądu Okręgowego, przeprowadzone postępowanie dowodowe pozwala na udzielenie odpowiedzi negatywnej.

W spornym okresie wnioskodawca był przydzielony do Wydziału II SB w K., gdzie był referentem w stopniu chorążego, a po ukończeniu studiów zaocznych w L. – podporucznikiem. Wnioskodawca zajmował się wyłącznie pozyskiwaniem informacji niejawnych na terenie województwa. Nie wykonywał przy tym żadnych czynności prowadzących lub choćby mogących prowadzić do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Wnioskodawca nie podejmował żadnych decyzji merytorycznych, nie działał przeciwko opozycji, prawom obywateli i kościołowi.

Już te ustalenia prowadzą do wniosku, że wnioskodawca nie świadczył „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Żadne jego czyny nie prowadziły do naruszenia praw i wolności obywateli. Nic nie wyróżniało tych czynności pod kątem służby totalitarnemu państwu (nawet w rozumieniu sensu largo).

Świadczą o tym zarówno niekwestionowane przez stronę przeciwną zeznania wnioskodawcy, jak i treść jego dokumentacji osobowej. Zgromadzone dowody przemawiają więc wyraźnie na korzyść ubezpieczonego. Strona pozwana natomiast nie przedstawiła żadnych twierdzeń ani dowodów, mogących prowadzić do wniosku, że ubezpieczony jakimikolwiek czynami wykonywał jednak „służbę na rzecz totalitarnego państwa”. Pozwany organ rentowy nie zakwestionował dowodów przedstawionych przez odwołującego, nie złożył żadnych wniosków dowodowych. W procesie zajmował całkowicie bierną postawę.

Drugi aspekt służby ubezpieczonego, który należy brać pod uwagę, to jej okres. Przypada ona na połowę i kocówkę lat 80. Istotne jest to, że był to okres schyłkowy reżimu komunistycznego. Jak zwrócił uwagę skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – już w latach 80. XX w. w ustroju i prawie pojawiały się elementy i instytucje świadczące o stopniowej demoralizacji reżimu komunistycznego. Skoro punktem krytycznym jest 31.07.1990 r. (rozwiązanie SB i utworzenie (...)u), to im bliżej tej daty, tym mniej było w państwie elementów totalitarnych. Skoro więc charakterystyka etapu, na którym odbywano służbę, powinna być brana pod uwagę – to należy zauważyć, że w sprawie ubezpieczonego świadczy ona na jego korzyść.

Ostatnim istotnym aspektem sprawy jest przebieg służby wnioskodawcy po 1990 r.

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego przedstawiono okoliczności faktyczne i prawne procesu weryfikacji funkcjonariuszy Policji, którzy do 1990r. byli funkcjonariuszami Służby Bezpieczeństwa. Po upadku komunizmu w Polsce Służba Bezpieczeństwa została rozwiązana, z chwilą zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa zostali z mocy prawa zwolnieni ze służby. To rozwiązanie dotyczyło także funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, którzy do 31.07.1989 r. byli funkcjonariuszami Służby Bezpieczeństwa. Funkcjonariusze mogli być ponownie zatrudnieni pod warunkiem uzyskania pozytywnego wyniku w postępowaniu kwalifikacyjnym, Prawne ramy tego procesu regulowała uchwała Rady Ministrów Nr 69 z 21.05.1990 r. w sprawie trybu i warunków przyjmowania byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa do służby w Urzędzie Ochrony

Państwa i w innych jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz zatrudniania ich w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (MP z 1990 r. Nr 20, poz. 159).

Wnioskodawca również przeszedł taką weryfikację – ze skutkiem pozytywnym. Następnie od przeszedł na służbę do Urzędu Ochrony Państwa, gdzie do emerytury (1998 r.) wykonywał dotychczasowe obowiązki, takie jak w spornym okresie, a dodatkowo pomagał w ochronie granic przed nielegalnym przekraczaniem i przemytem towarów.

Rozpatrując więc służbę wnioskodawcy całościowo, można dostrzec, że nie tylko brak w niej elementów działań przeciwko prawom i wolnościom człowieka przed 1990 r., ale też, że po przejściu weryfikacji i rozpoczęciu pracy w (...) wnioskodawca wypracował emeryturę wykonując długotrwałą pracę na rzecz bezpieczeństwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Wszystkie te argumenty świadczą o tym, że obniżenie emerytury na podstawie aktualnie obowiązującej wersji ustawy zaopatrzeniowej jest w przypadku ubezpieczonego niezasadne.

Zdaniem Sądu I instancji decyzję należy więc uznać za błędną już w świetle aktualnie obowiązujących przepisów ustawy zaopatrzeniowej. Tym samym nie ma potrzeby odwoływania się do kategorii zgodności i niezgodności tej ustawy z normami wyższego rzędu, w tym Konstytucji. Nawet przy przyjęciu domniemania konstytucyjności przepisów powołanych na wstępie, na podstawie których wydano decyzje, decyzje te podlegają zmianie, jako wydane z naruszeniem prawa materialnego.

Dodatkowo Sąd Okręgowy wskazał, że Trybunał Konstytucyjny rozpoznał pytanie prawne Sądu Okręgowego w Krakowie dotyczące obniżenia wysokości policyjnej renty inwalidzkiej byłego funkcjonariusza pełniącego służbę na rzecz totalitarnego państwa. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 22a ust. 2 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy jest zgodny z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (sygn. P 10/20).

W konsekwencji Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku, w całości, złożył pozwany, wnosząc o:

1) zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno – Rentowego MSWiA oraz zasądzenie od odwołującego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego;

ewentualnie:

2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I Instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi decyzję w zakresie zasądzenia od odwołującego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na apelację odwołujący wniósł o jej oddalenie i zasądzenie zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził prawidłowe postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów, przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które tutejszy Sąd w pełni podziela i przyjmuje za własne.

Istota sporu sprowadzała się do oceny zasadności zastosowania wobec ubezpieczonego przepisów art. 15 c ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa

Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, znowelizowanego w 2016 r. i w konsekwencji obniżenia wysokości przyznanego mu świadczenia emerytalnego.

W świetle przepisu art. 15 c ust. 1 ustawy w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi:

- 0% podstawy wymiaru - za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b;
- 2,6% podstawy wymiaru - za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, la oraz 2-4.

Ponadto, jak wynika z treści ust. 3, wysokość emerytury ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2 nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Istotą sporu było zatem ustalenie, czy odwołujący w okresie wskazanym w informacji IPN, tj. od 1 listopada 1981r. do 31 lipca 1990r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 roku o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 roku, poz. 708 ze zmianami).

W tym miejscu przypomnieć należy, iż w przywołanej przez Sąd Okręgowy uchwale z dnia 16 września 2020 r. III UZP 1/20 Sąd Najwyższy stwierdził, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13 b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.

Zasadniczy zarzut apelującego sprowadzał się do argumentacji, że skoro z informacji IPN wynika, że odwołujący w ww. okresie pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 roku, to automatycznie spełnione zostały warunki do ponownego przeliczenia mu świadczenia. Zdaniem pozwanego istotnym kryterium jest fakt pełnienia służby w okresie od dnia 22.07.1944 r. do dnia 31.07.1990r. w wymienionych w tym przepisie jednostkach organizacyjnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego argumentacja apelującego nie jest uzasadniona.

W orzecznictwie sądów powszechnych, sądów administracyjnych oraz Sądu Najwyższego ukształtował się jednolity pogląd, zgodnie z którym okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość mogą być udowodnione wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Przeciwno informacji o przebiegu służby mogą być przeprowadzane przeciwdowody. Sąd Najwyższy (por. wyroki z 09.04.2009 r., I UK 316/08, z 06.09.1995 r., II URN 23/95, OSNAPiUS 1996 nr 5, poz. 77, z 08.04.1999 r., II UKN 619/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 439, z 04.10.2007 r. I UK 111/07, z 02.02.1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239 oraz z 25.07.1997 r., II UKN 186/97, OSNAPiUS 1998 nr 11, poz. 342) na gruncie art. 473 k.p.c. wielokrotnie wypowiedział się, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i prawa pracy w postępowaniu przed sądem nie obowiązują ograniczenia dowodowe. W postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom. Nie może zatem ulegać wątpliwości, że pracownik czy ubezpieczony ubiegający się o świadczenie z ubezpieczenia społecznego może w postępowaniu przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia - także wówczas, gdy z dokumentu np. zaświadczenia o zatrudnieniu, wynika co innego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 09.12.2011 r. sygn. akt II UZP 10/11 (OSNP 2012/23-24/298) przyjął, że sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA w W., w sprawie ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Ww. postanowienie Sądu Najwyższego zapadło na tle obniżenia emerytury policyjnej w związku z pierwszą ingerencją ustawodawcy w świadczenia emerytalne funkcjonariuszy reżimu komunistycznego, kiedy to do ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, wprowadzono dodatkowy art. 15b przewidujący, że obniża się emeryturę osobie, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i która pozostawała w służbie przed dniem 02.01.1999 r.

Sąd Apelacyjny przypomina także treść powołanej wyżej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16 września 2020 r. III UZP 1/20. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanej uchwały dotyczącej kwestii obniżania emerytur policyjnych na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów potwierdził, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN w trybie art. 13a ust. 1 ustawy z 1994 r. Sąd Najwyższy zaakcentował, iż pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” należy odkodować jako punkt wyjścia do analizy sytuacji prawnej indywidualnych świadczeniobiorców. Tym samym nie można zgodzić się z założeniem, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od dnia 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do uzyskania celu ustawy z 2016 r., w tym także aby wykluczone zostało prawo do dowodzenia, iż służba pełniona w tym czasie nie była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Sąd Najwyższy podkreślił także, że nie można ograniczyć się do bezrefleksyjnej wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., bowiem zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe, a więc przybiera postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym.

Na powyższe stanowisko powołał się również Sąd Najwyższy w postanowieniu z 14.09.2021 r. sygn. akt USK 259/21 (w zakresie rozpoznania skargi kasacyjnej), wskazując, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN i w razie stosownego zarzutu przeciwko osnowie tej informacji, sąd będzie zobowiązany do rekonstrukcji jej przebiegu w konkretnym wypadku.

Sąd Najwyższy uznaje zatem, że informacja IPN stanowi dowód, który nie jest jednak dowodem wyłącznym albo dowodem niepodważalnym, którym sąd byłby związany, bez możliwości jego oceny w ramach przysługującego sądowi prawa do swobodnej i wszechstronnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). Inne rozumienie stanowiska Sądu Najwyższego dawałoby IPN przymioty organu rozstrzygającego arbitralnie kwestie wysokości świadczeń emerytalno-rentowych, bez potrzeby odwoływania się do sądu, a z sądu organ firmujący jedynie ustalenia zawarte w informacji IPN.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego - mając na uwadze wykładnię celowościową ustawy uznać należy, że istotne znaczenie dla interpretacji definicji „służby na rzecz totalitarnego państwa” ma rodzaj i zakres czynności wykonywanych w trakcie służby.

Ustawa z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy (...) nie zawiera definicji „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Celem odkodowania znaczenia tego sformułowania, odnieść się wypada do definicji zawartej w ustawie z 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz o treści tych dokumentów (Dz.U. 2006 Nr 218, poz. 1592). Zgodnie z preambułą ww. ustawy służbą tego rodzaju jest „praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego lub pomoc udzielana tym organom przez osobowe źródło informacji, polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia,

wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego”.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, do zastosowania omawianych rygorów nie wystarczy zatem samo formalne pełnienie służby w jednostkach wymienionych w art. 13b ustawy w okresie od 22.07.1944r. do 31.07.1990r., ale pełnienie służby polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, łamaniu praw człowieka i obywatela.

Inna wykładnia przepisu art. 13b naruszałaby zasady sprawiedliwości społecznej, bowiem dotyczyłaby także osób, których pełniona funkcja czy charakter pracy nie miały charakteru operacyjnego, lecz charakter pomocniczy, techniczny, biurowy, porządkowy, niezwiązany z głównymi funkcjami organów bezpieczeństwa. Poza tym należy mieć na względzie, że wykonywanie „służby na rzecz państwa totalitarnego” było zindywidualizowane, mogło różnić się osobistym zaangażowaniem danej osoby i determinacją na realizowanie określonych zadań i funkcji. Działalność funkcjonariusza mogła być w różnym stopniu ukierunkowana na potrzeby, korzyści totalitarnego państwa. W związku z tym nie każde nawiązanie stosunku prawnego w ramach jednostek organizacyjnych, wskazanych w ustawie, musiało wiązać się ze służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie można przyjąć a priori, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby w okresie od 22.07.1944 r. do 31.07.1990 r. w wymienionych w ustawie jednostkach organizacyjnych jest wystarczający do uznania, że dana osoba „pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa”. Służba (praca) takiej osoby powinna być oceniana na podstawie indywidualnych czynów, w oparciu o wszystkie okoliczności pełnionej służby. Nie można stosować mechanizmu odpowiedzialności zbiorowej, gdyż stosowanie takiego mechanizmu przybliżyłoby ten mechanizm do mechanizmów stosowanych w czasach państwa totalitarnego.

Prezentowany przez Sąd Apelacyjny pogląd jest zatem w pełni zgodny z przywołaną uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16.09.2020 r. sygn. akt III UZP 1/20 dotyczącą kwestii obniżania emerytur policyjnych.

Tym samym nie można zgodzić się z zarzutem apelującego, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od dnia 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do przesądzenia, że służba pełniona w tym czasie była służbą na rzecz totalitarnego państwa, zwłaszcza wykluczenia prawa do przeprowadzenia przeciwdowodu.

Dlatego nie można ograniczyć się jedynie do wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., bowiem zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe, a więc przybiera postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym. Pokreślenia wymaga, że taka wykładnia jest zgodna z jednolitym i utrwalonym orzecznictwem sądów administracyjnych, w szczególności Naczelnego Sądu Administracyjnego (zob. na przykład wyroki: z dnia 11 grudnia 2019 r., I OSK 2015/19; I OSK 2247/19, a także z dnia 4 czerwca 2019 r., II FSK 2018/17).

Słuszne jest także stanowisko Sądu Okręgowego, że sądy powszechne nie są związane treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Związanie to obejmuje jedynie organ emerytalny.

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dał podstaw by przyjąć, że w spornym okresie wskazanym w informacji IPN nr 263923/2017, tj. od 1.11.1982r. do 31.07.1990r. odwołujący pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa.

Jak wynika z prawidłowych ustaleń Sądu I instancji odwołujący od 01.11.1982r. był młodszym inspektorem Wydziału III WUSW Z., następnie w 1983r. został inspektorem grupy (...) K., a w 1984r. inspektorem grupy II (...) K.. Od 1987r. zajmował stanowisko starszego inspektora grupy II (...) K., a od 01.08.1990r. został przyjęty do (...), gdzie

pracował do 1998r., tj. do przejścia na emeryturę. W spornym okresie wnioskodawca był przydzielony do Wydziału II SB w K., gdzie był referentem w stopniu chorążego, a po ukończeniu studiów zaocznych w L. – podporucznikiem. Odwołujący zajmował się wyłącznie pozyskiwaniem informacji niejawnych na terenie województwa. Nie wykonywał przy tym żadnych czynności prowadzących do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Wnioskodawca nie działał przeciwko opozycji, prawom obywateli i kościołowi, nie wykonywał żadnych czynności łamiących prawa lub naruszających wolności człowieka i obywatela. Dodatkowo odwołujący w 1990r. przeszedł pozytywnie weryfikację i przeszedł na służbę do Urzędu Ochrony Państwa, gdzie do emerytury wykonywał dotychczasowe obowiązki, a dodatkowo pomagał w ochronie granic przed nielegalnym przekraczaniem i przemytem towarów.

W realiach sprawy w postępowaniu sądowym dokonano zatem indywidualnej oceny charakteru zatrudnienia odwołującego i faktycznie wykonywanej przez niego pracy, mając na uwadze, że kryterium miejsca i czasu pełnienia służby nie powinno stanowić jedyne kryterium do oceny, czy odwołujący pełnił „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, w rozumieniu art. 13b ust. 1 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Kryteriami niezbędnymi do oceny czy pełnił on „służbę na rzecz totalitarnego państwa” powinny być przede wszystkim: rodzaj wykonywanych czynności, sposób ich wykonywania, a w szczególności czy w okresie pełnienia służby (pracy) dopuszczał się naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka.

Sąd Apelacyjny podobnie jak Sąd Okręgowy w całości oparł się zatem na uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16.09.2020r. III UZP 1/20 oraz podzielił w pełni stanowiska innych sądów powszechnych rozpoznających analogiczne sprawy. W tych orzeczeniach sądów powszechnych podniesiono m.in., że system emerytalny i kształtowane w jego ramach uprawnienia emerytalne nie mogą być elementem prowadzenia polityki represyjnej państwa, zwłaszcza że uprawnienia emerytalne nie są szczególnymi korzyściami, nawet w stosunku do służb mundurowych. W realiach sprawy odwołujący nie wykonywał zaś żadnych czynności operacyjnych niezbędnych dla działalności Służby Bezpieczeństwa.

Z tych względów Sąd Apelacyjny uznał wszystkie zarzuty pozwanego za bezzasadne.

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę oraz uwzględniając stan faktyczny ustalony w przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że prawidłowe jest stanowisko Sądu Okręgowego, że brak podstaw do obniżenia odwołującemu wysokości emerytury, a tym samym zasadnym było pozostawienie świadczenia emerytalnego odwołującego w dotychczasowej wysokości, tj. z pominięciem art. 15c ustawy z dnia 18.02.1994r.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny dzieląc ustalenia faktyczne i prawne Sądu I instancji, nie znalazł podstaw do wzruszenia kwestionowanego wyroku w kierunku postulowanym w apelacji. Zarzuty apelacji nie podważyły powyższych ustaleń, zaś apelacja stanowiła jedynie nieskuteczną polemikę z prawidłowymi ustaleniami i rozważaniami Sądu Okręgowego.

Konkludując, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. apelację oddalił, nie znajdując podstaw do jej uwzględnienia.

Wiesława Stachowiak